

Norrköpings rådhus

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Rådstugor sedan 1300-talet.....	3
Ryska strandhugget - allt i ruiner	3
Nytt rådhus vid Tyska Torget.....	4
Vårt nuvarande rådhus	4
Byggnadsbeslut i stadsfullmäktige	5
Rådhuset invigs.....	6
Borgerliga vigslar	6
Högintressant fynd.....	6
Rådhuset brinner	7
Klockspelet	7
Gobelänger.....	9
S:t Olof skyddar Norrköping.....	10

Rådstugor sedan 1300-talet

En rådsstyrelse efter tysk modell, med borgmästare och råd, kan vi spåra i Norrköping tillbaka till 1363. Sina sammankomster hade man i rådstugan, som troligen redan från början låg vid stadens torg, det vi nu kallar Gamla Torget. Där låg i varje fall de båda rådstugor som är kända från 1600-talets första hälft. Den sista av rådstugorna vid Gamla Torget blev emellertid inte gammal. Den gick - liksom resten av den centrala stadsbebyggelsen - upp i rök vid katastrofbranden 1655. Och med den också större delen av stadens arkiv, som förvarades i rådstugan. Branden gjorde det möjligt att förverkliga stadsplanen från 1641, vars karaktäristiska kvadratindelning fortfarande präglar stadsbilden. Det nedlagda Sessmanska bryggeriet vid Saltängsbrons södra landfäste blev ett provisoriskt rådhus. Provisoriet kom att bestå i 37 år; först 1692 revs den då svårt förfallna gamla bryggargården för att ge plats åt ett nytt rådhus.

Planerna på ett nytt rådhus - en elegant trappgavelbyggnad med tinnar och torn - stannade på papperet. I verkligheten kom man aldrig längre än till källarplanet. Krig och dyrtid, pest och bränder gav de styrande annat att göra än att bygga rådhus. Tillsvidare fick man nöja sig med de lokaler som stod till buds i handelsgillets hus vid Gamla Torget, dit man hade flyttat efter bryggargårdens rivning 1692.

Ryska strandhugget - allt i ruiner

Kulmen på hemsökelserna kom med det ryska strandhugget 1719, som förvandlade staden till en enda rykande ruin. Ur askan reste sig emellertid så småningom ett nytt Norrköping.

Nytt rådhus vid Tyska Torget

Återuppbyggnaden av Norrköping innefattade också ett nytt rådhus, denna gång vid södra sidan av Tyska Torget. Det började byggas 1724 och stod färdigt tio år senare, alltså 1734.

Den två våningar höga stenbyggnaden inrymde förutom rådhus- och kämnärsrätterna (underdomstol) även sjumanskammare, kansli och arkiv, dessutom stadsvaktens rustkammare och den obligatoriska stadskällaren. Utrymmet var dock redan från början i minsta laget och man beslöt därför omgående att ”så snart ske kunde, bättre och anständigare tillbygga rådstugan”. Gång efter annan återkommer sedan frågan om tillbyggnad i protokollen. Inget hände dock och 1797 beslöts slutligen att ärendet skulle skjutas på framtiden.

Vårt nuvarande rådhus

Det skulle dröja ända till 1890 innan frågan åter aktualiserades på allvar. Då tillsattes den första av två på varandra följande byggnadskommittéer, som efter många och skiftande turer kring lika många och skiftande förslag till sist lyckades frambringa en godtagbar lösning: ett nytt rådhus på det gamlas plats, ritat av professor I G Clason. Det som splittrade var framför allt placeringen - somliga ville bygga där stadshuset och Stora Hotellet ligger (och följaktligen riva dessa båda byggnader), andra i järnvägsparken mitt emot stationshuset, åter andra vid Gamla Torget eller i kvarteret Varvet. I dag kan vi kanske tycka att det var bäst som skedde, för ingen vill väl nu vara utan stadshuset. Men å andra sidan: vem skulle i dag ha velat eller vågat riva rådhuset (”smörasken” populärt kallat) från 1734?

Byggnadsbeslut i stadsfullmäktige

Det avgörande beslutet togs av stadsfullmäktige den 25 maj 1906 och i oktober samma år revs den gamla rådhusbyggnaden, som trots att den redan vid invigningen ansetts för liten ända därefter i mer än ett och ett halvt sekel hade tjänat som stadens rättsliga och administrativa centrum. Den genom rivningen hemlösa personalen fick i väntan på nytt och bättre flytta till Gamla Rådstugugatan (kv Nya Strömmen) och stadshuset, där tillfälliga lokaler hade ordnats.

Det nya rådhuset ställdes på i fast grund. Det 68 meter höga tornet vilar således på fyra kraftiga betongpelare (varav den längsta når berget först 20 meter under markytan).

Grundmurarna i övrigt står på noga räknat 4 274 pålar, som slagits ner genom de mäktiga lerlagren.

Rådhuset invigs

Rådhuset började byggas 1907 och stod färdigt 1910, ”vackert vittnande icke blott om modern svensk arkitektur, utan även om samhällets offervillighet, då det gäller att hägna etiska institutioner”, som det står i minnesskriften till invigningen den 28 november. Att det sistnämnda påståendet inte var tomma ord framgår av byggnadskostnaden: den för tiden avsevärda summan 1,7 miljoner kronor. Men så blev resultatet också ett byggnadsverk, som vann erkännande och uppskattning långt utanför den lokala expertisen.

Borgerliga vigslar

I förmaket, eller f d stadsfullmäktiges ”samtalsrum”, hänger porträtten av stads- och sedermera kommunfullmäktige under årens lopp. Här har man också borgerliga vigslar men även mottagningar av skilda slag. Denna sal betraktas som rådhusets vackraste.

Högintressant fynd

Under schaktningsarbetet för dagens rådhus gjordes ett högintressant fynd: en harpunspets av ben, som låg bredvid skelettet av en grönländssäl fyra och en halv meter ner i leran. Den kan väl sägas vara det första spåret av en norrköpingsbo.

Vår förhistoriske jägare och föregångare hade träffat bytet men fångstlinan gick av och sälen med harpunen blev kvar i djupet och baddades in i Litorinahavets bottenlam. Därur grävdes den omkring 5000 år senare fram av schaktningsarbetarna.

Rådhuset brinner

Den 27 maj 1942, drabbades rådhuset av en svår brand, troligen orsakad av glöd från soteld. Hela byggnadens existens var ett tag hotad. Nu lyckades man begränsa elden till den västra övervåningen (som brändes av) och några oreparabla skador vållades inte, med ett väsentligt undantag: Per Hörbergs kolossalmålning ”Davids orkester”, som förvarades på rådhusvinden. Den kunde inte räddas utan blev kvar i eldhavet.

Klockspelet

Från fjärde våningen (dit hissarna når) kan vi ta oss ytterligare 160 trappsteg upp i rådhusornet till klockspelet.

Det bestod ursprungligen av tio klockor, som sattes upp 1914 efter en donation av ”okänd givare”. Dessa första klockor - från klockgjuteri-firman M & O Ohlsson i Lübeck - göts sedermera om av Bergholtz’ klockgjutei i Sigtuna för att ingå i det nya klockspel, som monterades 1963 (inför utställningen NU 64). Det bestod av 35 klockor, med vikten varierande från 15 till 700 kilo.

Inför Norrköpings 600-årsjubileum 1984 utökades det med ytterligare 13 klockor: en stor klocka på 400 kilo och tolv små diskantklockor. Också dessa göts av Bergholtz’ klockgjuteri. Det sålunda kompletterade spelet med sammanlagt 48 klockor invigdes 1 januari 1984.

Gobelänger

Tornsalen i Norrköpings Rådhus har fått en konstnärliga utsmyckningen Det är åtta storslagna gobelänger som visar Norrköpings historia från hållristningarnas tid fram till 2000-talet. Bakom gobelängerna står Åsa Bengtsson, en både i Sverige som utomlands känd textilkonstnär.

När hon åtog sig uppdraget att i textil åskådliggöra Norrköpings historia började hon läsa in sig på Norrköping, intervjuar norrköpingsbor och vandrade runt i staden för att hitta en röd tråd, gemensam för de åtta gobelängerna.

Den röda tråden blev i stället en blå tråd - Norrköpings blå band Motala Ström, som varit en förutsättning för Norrköpings utveckling från en liten by till en stor stad. Själva handarbetet har skett i Norrköpings vänort Riga, där åtta skickliga väverskor har vävt var sin gobeläng - fyra meter hög och två meter bred.

4

8

Gobeläng 1: Bronsåldern

Gobeläng 2: Medeltiden

Gobeläng 3: 1600-talet

Gobeläng 4: 1800-talet

Gobeläng 5: Textilfabrik i slutet av 1800-talet

Gobeläng 6: På sta'n under 1900-talet

Gobeläng 7: Ballonger över sta'n

Gobeläng 8: Norrköping som transport- och logistikcentrum

S:t Olof skyddar Norrköping

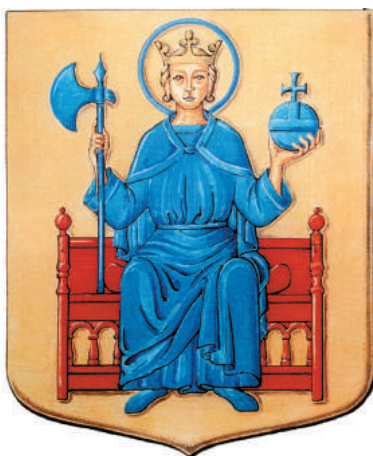
S:t Olof, eller Gull-Olle som han kallas i folkmun, är stadens skydds-helgon. Han tronar på toppen av rådhusornet.

Den högättade norske vikingen Olof Haraldsson var en hednisk viking som konverterade till ”vite Krist”. Han döptes i mitten av 1010-talet och var under sina 20 sista levnadsår en övertygad kristen. Han blev vald till Norges kung men mötte motstånd i sina ansträngningar att ena det av småstater splittrade Norge. Han stupade i slaget vid Stiklastad 1030.

Kort efter gravsättningen började underverk utspelas vid hans grav i Stiklastad. Han fick rykte om sig att vara en helig man. Allt mer människor begav sig dit för att få hjälp, vilket de också upplevde att de fick. Efter en tid blev han helgonförklarad och Norden hade fått sitt första helgon.

För hans kvarlevor uppfördes en särskild kyrka - det som sedermera blev Nordens största katedral: Nidaros/Trondheim.

Folk från hela Norden sökte sig till hans grav - och sökte hans beskydd. När Norrköping byggde sig en stadskyrka och bildade stad, var stadsborna angelägna om att få Olof den heliges beskydd. Därav hans placering på toppen av rådhusornet från 1910.

Den förgyllda granitskulpturen är fyra och en halv (med sockel sex) meter hög. Den blänker i solskenet - därav hans smeknamn.

Norrköpings kommun. För dig. För alla. För det goda livet.

I Norrköpings kommun har alla rätt till jämlikhet, delaktighet och del av välfärden. Vår vision handlar om det goda livet, och uppdraget är att skapa, utveckla och leverera välfärdstjänster till medborgare och verksamheter i vårt område.

Vi brukar säga att kraften kommer ur kreativitet och våra 9 000 medarbetare. Genom att planera och driva en ständig utveckling av miljöer, boende, näringlivsklimat och service till medborgarna skapar vi förutsättningar för ett nytt, spännande Norrköping. En kreativ mötesplats för människor och möjligheter.

Läs mer om vår organisation och våra uppdrag på www.norrkoping.se

NORRKÖPINGS KOMMUN

Adress: Rådhuset, 601 81 Norrköping

Tel: 011-15 00 00

www.norrkoping.se

NORRKÖPING